

HRVATSKOGLAGOLJSKO *ИНЪТАЛЪНЪ*

Johannes REINHART, Beč

Hrvatskoglagoljski misal Illirico 4 na blagdan sedmorice braće mučenika i sv. Rufine i Sekunde djevica i mučenica (*Na svetihъ mučenikъ žъ bratъ i svete Rufine i drugihъ [sic] děvъ i mučenicъ*; Ss. Septem Fratrum Mm. ac Rufinae et Secundae Vv. et Mm.) ima u perikopi Izr 31,10-31 sljedeći stih (Izr 31,22; Ill 4, 198a 20-22): *In'talnu rizu stvori sebě. aksamit' i purpura oděvenie ee*. To odgovara Vulg.: *stragulam* (var.: *stragulatam* - AZSM c) *vestem fecit sibi byssus et purpura indumentum eius* (LXX: *δισσὰς χλαίνας ἐποίησεν τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, ἐκ δὲ βύσσου καὶ πορφύρας ἐασυτῆ ἐνδύματα*). Stih nije preveden iz teksta LXX, premda se u drugim stihovima iste perikope nalaze tragovi prijevoda s grčkoga. Pridjev *инъталънъ* u tom stihu stoji samo u Ill 4, svi drugi misali imaju na ovom mjestu *kačastъ*. Osim toga je *инъталънъ* čak prema materijalu Zagrebačkog »Rječnika općeslavenskoga književnog jezika hrvatske redakcije« hapax legomenon.¹ Može se naslućivati - već po strukturi riječi - da je to posuđenica. I zaista bilježi »Lexicon Latinitatis Mediæ Aevi Iugoslaviae« natuknicu 2. *intaglium*, n. 'textilis species?: vrsta tkanine?' s dvama primjerima od god. 1342. iz *Chartularium Piranense*. Ako je značenje pretpostavljeno u rječniku ispravno, onda se tu radi o daljnjem razvoju značenja srednjovjekovnoga lat. pridjeva *intalliatus*,² *intagiatus/intagliatus*³ 'urezivan, rezbaren (u kovini)'. Značenje hrvatskoglagoljskog pridjeva predstavlja prema latinskome proširenje: od tvrde sirovine (kovina, kamen, drvo, kasnije i koža) proteže se i na tkanine. Kasnije se i tkanina koja je tako obrađena sama zove *intaglium*. Primjeri

¹ Zahvaljujem se upravi Staroslavenskog zavoda »Svetozar Ritig« u Zagrebu što mi je omogućila uvid u kartoteku njihova Rječnika. Posebno se zahvaljujem dr Anici Nazor koja mi je ljubazno saopćila neke podatke iz iste kartoteke.

² J. F. Niermeyer, *Mediae Latinitatis Lexicon Minus*. Leiden 1976, 547.

³ Du Cange, *Glossarium mediae et infimae latinitatis*, tomus quartus (editio nova aucta pluribus verbis aliorum scriptorum a Léopold Favre), str. 385 [Unveränderter Nachdruck der Ausgabe von 1883-1887, Graz 1954].

iz Piranskog kartulara (*gonella una de intaglio et vermiglio; una cultra de intagli-
is*) isto tako čine vjerojatnim da se radi o šarenim tkaninama. Pridjev *stragulatus*,
koji nije poznat u klasičnom jeziku i čija je prva potvrda upravo navedeni biblijski
stih, promijenio je svoje prvobitno značenje. Isprva je značio 'napravljen pokri-
vačem, upotrebljen kao pokrivač', ali u srednjem se vijeku shvaćao kao 'šaren'
(uspor. navedeni u Du Cangea citat iz biblijskoga komentara: *Stragulum, vestis
est discolor, quae manu artificis diversa varietate distinguitur*). Isto značenje 'ša-
ren' ima također pridjev *kačastb̄*, koji se javlja na tom mjestu u drugim rukopisi-
ma. On je izvedenica od imenice *kača* 'zmija', koju imaju čakavski i slovenski.
Pridjev *kačast* je danas svakako potvrđen samo u slovenskome (značenje: 'koji
pripada zmiji'), čakavski dijalekti ga prema podacima u rječnicima više ne pozna-
ju. Na prvi je pogled promjena značenja od 'zmijolik' u 'šaren' malo neobična.
Ona je ipak lako protumačiva u hrvatskom ili srpskom jeziku, gdje je *šarena* tipi-
čan epitet za zmiju (uspor. AR, XVII, 483; u ruskoj narodnoj epici, naprotiv,
zmije se tako ne karakteriziraju).

• Upotreba riječi *in̄tal̄n̄b̄n̄b̄* na ovome mjestu potječe ili od samoga prepisiva-
ča ili iz njegova neposrednog predloška. Svi ostali rukopisi imaju drugu varijantu.
To pokazuje ambivalentnu narav rkp. Ill 4, koji često jedini čuva prvobitno, ar-
haično čitanje. Uz to ima u njemu niz slučajeva gdje se pokazuju inovatorske ten-
dencije. U ovdje opisanom slučaju imamo – kako se čini – posla s utjecajem istar-
skoga latinитета (odn. latiniziranoga talijanskoga ili mješavine između istroroman-
skoga i talijanskoga).

S a ž e t a k

Pridjev *in̄tal̄n̄b̄n̄b̄* zabilježen je samo u hrvatskoglagojskom misalu Illirico 4 iz 14.
st. To je posuđenica iz istarskog latinитета, gdje *intaglium* znači dragocjenu tkani-
nu (Piranski kartular).

Zusammenfassung

KROATISCH-GLAGOLITISCHE *INьTALьNь*

Das Adjektiv *inьtalьnь* konnte bisher nur im kroatisch-glagolitischen Missale Illirico 4 aus dem 14. Jh. festgestellt werden. Es handelt sich dabei um eine Entlehnung, u. zw. aus dem istrianischen Latein, wo *intaglium* einen wertvollen Stoff bezeichnet.

Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 2. listopada 1985.

Autor: *Johannes M. Reinhart*,

Institut für slavische Philologie, Wien